

Hedd Wyn

GERRAK ISILDUTAKO POETA GALESTARRA

Hedd Wyn olerkaria Galesko hizkuntzaren eta tradizioen sinbolo ezaguna da, haren heriotzatik ehun urte igarota ere. Uztailez hil zuten Lehen Mundu Gerran.

Dabi Piedra

Galesezko literaturaren ordezkari nagusietako bat hil zuteneko mendeurrena gogoratuko dute uztailearen azken egunean. Ellis Humprey Evansek, ezizenez Hedd Wyn, Flandriako lokatzetan aurkitu zuen heriotza Lehen Mundu Gerran. Bere olerkietan sorterriaz eta bakeaz idatzi zuen baina, halabeharrez, etxetik urrun eta gerra bete-betean hil zen. Aste batzuk geroago, lubakietatik bidalitako poema batek Galesko lehiaketarik ospetsuena irabazi zuen.

Yr Ysgwrn izeneko etxaldea Hedd Wynen historia tragikoaren lekuko isila izan zen. Trawsfynydd herritik hurbil dago etxe bakarti hori, Gales iparraldeko mendi malkartsuen magalean. Umea zenetik gerrara joan behar izan zuen arte, han bizi izan zen Ellis Humprey Evans. Baserri giroan hazi eta hezi zen, gales hutsean bizi zen gizarte tradizionalean. Gehienbat, sorterraren eta herrikideen ingurukoa da haren poesia. Herri zeltetan mendez mende igaro den bardoen tradizioan murgildu zen, eta beste bardo baten iradokizunari kasu eginez Hedd Wyn ezizena hartu zuen. Bake bedeinkatua edo bake zuria esan nahi du.

Izan ere, bakezalea zen, guztiz, Hedd Wyn. “Kristaua zen eta, zentzu hertsian kontzientzia eragozlea ez bazen ere, ez zuen armarik hartu nahi ez beste inor

hil nahi”, dio Naomi Jonesek. Idazlearen eta Yr Ysgwrn etxaldearen ondarea zaintzeaz arduratzen den Eryri Natur Parkeko Agintaritzako hezkuntza eta komunikazio burua da Jones.

Ingalaterrako eta Galesko poeta handien lanak irakurrita aberastu zuen bere estiloa Hedd Wyn gazteak eta hamaika urte zituenerako idatzia omen zuen lehenengo olerkia. Naomi Jonesen esanetan, Hedd Wyn autore erromantikoa zen eta maiz erabiltzen zituen naturako irudiak. *Eisteddfod* izeneko literatur lehiaketetan hainbat sari eman zizkioten. Erdi Arotik antolatzen dira halako topaketak eta Galesko hizkuntzaren eta kulturaren ezaugarri nagusietako bat dira. Nolanahi ere, *Eisteddfod Nagusia*, urteroko hitzordu arranditsua, artean irabazi gabe zeukan 1917ko uda tragiko hura iritsi zenean.

Baserri lana eta olerkigintza ziren Hedd Wynen bizimoduaren ardatzak, Gerra Handirako deia ate etorri zitzaion arte. Flandriako lubaki amaiga-beetara joatea egokitu zitzaion orain dela ehun urteko uztailez euritsu eta ilun hartan. 1917ko literatur lehiaketarako aste gutxi batzuk baino ez ziren falta eta frentean bertan idatzitako *Yr Arwr* (Heroia) olerkia bidali zuen lehiaketara. “Lurrean bakea eskatzen duen poema da”, azaldu du Naomi Jonesek. Uztaile-

ren 31ko goizean, Pilckem Ridgeko baitailaren lehenengo egunean, bala batek bete-betean jo zuen sabelean. 30 urte zituen.

Gerrak Galesko idazle handienetako bati emandako zorigaiztoko amaieraren berri zabaldu baino lehen, irailaren 6an, *Eisteddfod Nagusia* antolatu zuten Ingalaterrako Birkehnead hirian. Lehiaketako olerkirik onenaren egileari egur landuzko aukia oparitzeko ohitura dute eta orduko hartan ere prest zuten Eugeen Vanfleteren maisu flandiarrak egindako aulki ederra. Epaimahaiburuak iragarri zuen Hedd Wyn zela irabazlea baina jaialdiko Druida Nagusiak han bildutakoei azaldu zien idazlea sei aste lehenago hil zutela gerran. Irabazlearen aukia oihal beltz batez estali zuten eta harrezkero *Y Gadair Ddu* esaten diote, alegia Aulki Beltza.

Yr Ysgwrn etxaldera eraman zuten aukia eta gaur egun han dago oraindik. “Berehala jendea etortzen hasi zen Galesko bazter guztietatik, baita kanpotik ere, aukia ikustera eta familiari dolu-minak ematera”, azaldu du Naomi Jonesek. “Aulki Beltza sinbolo bihurtu zen, ez Hedd Wynena bakarrik, baita Lehen Mundu Gerran hil ziren 40.000 galestarraren ere, aukia huts hura Galesko etxe askotan geratu ziren aukia hutsen oroi-garria da”.

» Atzerriko literatura sakon ezagutu zuten bai Hedd Wynek baita Lauaxetak ere, eta galesez eta euskaraz idazteko hautua egin zuten

Eisteddfod Nagusia irabazi zuen *Yr Arwr* ez ezik, beste olerki gogoangarri ugari ondu zituen Hedd Wynek. Ingelesez ere ondo moldatzen zen arren, galesez idatzi zuen ia beti, hura baitzuen etxeko hizkuntza. Horregatik, alderdi kulturalen hutsune handia utzi zuen poetaren heriotzak, 20. mendearen hasierako idazle garrantzitsuen baitzen Galesen. Hain gazte hil ez balute, nork jakin noraino iritsiko zen.

Galesko Lauaxeta

Alde horretatik, Hedd Wynek utzitako hutsuneak Hego Euskal Herrian hogeita urte geroago gertatutakoa gogora dakar. Euskal literaturan eta hizkuntzan izandako pizkundea itzali zuen 1936ko gerrak, kultura izan zen gerraren biktimetako bat Galesen zein Euskal Herrian. Antzekotasun handia dute, esaterako, Hedd Wynen eta Lauaxetaren ibilbideek.

Baserri giroan haziak, naturari eta sorterriari idatzi zioten Ellis Humph-

1917ko irailaren 6an iragarri zuten *Eisteddfod* izeneko literatur lehiaketa irabazi zuela Hedd Wynek. Ez zen sari banaketara joan ordea, aste batzuk lehenago hil baitzuten gerran. Irabazleari egur landuzko aukia oparitu ohi zioten eta Wynen heriotzaren berri jakinda oihal beltzez estali zuten. Orduz geroztik Aulki Beltza deitzen diote eta haren jaiotetxean dago. Gerald Williams ilobak zaintzen du aukia eta jaiotetxe berriua.

rey Evansek eta Estepan Urkiagak, bizi-modu tradizional eta nolabait idealizatu gogoan. Atzerriko literatura sakon ezagutu zuten biek, baina galesez eta euskaraz idazteko hautua egin zuten. Kristau fededunak zirela nabarmena da Hedd Wynen nahiz Lauaxetaren olerkietan. Gerra parean egokitu zitzairen eta antzeko adinarekin hil zituzten, artean gazte. Hedd Wynen heriotzaren mendeurrena gogoratuko dute Lauaxetaren fusilamenduaren 80. urteurrena oroitzen urte berean. Esan daiteke Hedd Wyn dela Galesko Lauaxeta edo, beharbada, Lauaxeta da Euskal Herriko Hedd Wyn.

Ehun urte igarota, Galesko literaturaren eta hizkuntzaren mito handienetako bat da Hedd Wyn. Gerald Williams, poetaren iloba, *Yr Ysgwrn* etxaldean bizi da eta bere arbasoek egin zuten bezala, bisitari guztiei ongietorria egiten die. Ez zuen osaba ezagutu, baina Hedd Wynen eta Aulki Beltzaren inguruko pasadizo guztiak dakizki. "Etxean Ellis deitzen

zioten eta Gales guztian ospetsua izan arren gurasoek beste seme-alaben pareko tratua ematen zioten", kontatu digu Williamsek. "Poesia bere pasioa zen, berandura arte egoten zen idazten".

Eryri Parke Naturaleko agintaritzak *Yr Ysgwrn* erosi zuen 2012an eta goitik behera berri du etxaldea, Hedd Wynen ondarea belaunaldiz belaunaldi transmititzen segitzeko. Babestutako ondarearen lege-babesa duen etxe horretako pieza baliotsuena Aulki Beltza da, hori ere kontu handiz zaharberriua. Gerald Williams "harro" dago bisitarien osabaren berri eman ahal izateaz. "Aitona-amonek, Hedd Wynen gurasoek alegia, pozez hartzen zuten jendea beti eta nik ere gozatu egiten dut, batez ere gazteen jakin-mina antzematen dudanean". Osabaren pasadizoak kontatzeaz gain, mezu garbi bat ematen die Williamsek belaunaldi gazteei: "Yr Ysgwrnen ikusten dute gerra suntsitzailea dela eta espero dut horrek mundu hobe bat eraikitzeko gogo sortuko diela". ■